I.

Apamea Myrleanorum colonia juris Italici. [1])

Legenti mihi ea, quae Marquardtus, vir clarissimus in antiquitatibus III., 1 p. 262 sq. de jure Italico disputavit Taciti locus ann. XII, 58, a quo ipso quaestio pendet, num urbibus juris Italici tributum pendendum fuerit, accuratius examinandus esse videbatur. Ut autem verba Taciti ipsa adscribam „eodem oratore Bononiensi coloniae igne haustae subventum centies sestertii largitione, redditas Rhodiis libertas adempta saepe aut firmata, prout bellis externis meruerant aut domi seditione deliquerant, tributumque Apamensibus terrae motu convulsis in quinquennium remissum" nemo editorum, quaenam illa Apamea fuerit, commonstrare conatus est, ut aut Bithynicam, aut Phrygicam, aut aliam Apameam inter septem hujus nominis urbes a Tacito notatam esse, suspicari liceat. Quamvis autem, quaenam Apamea illa, quam Tacitus exhibet, fuerit, satis difficile sit dijudicatu A. W. Zumptii et Marquardti sententiam, [2]) coloniam Apameam in Bithynia provincia sitam a Tacito notari, parum mihi arridere, ingenue confiteor. Primum enim vix ac ne vix quidem crediderim, eundem Tacitum, qui in proxime ante cedentibus Bononiae titulum, coloniae addere non neglexit, in alia urbe, quae iisdem, quibus Bononia juribus utebatur, negligentia quadam omisisse, imprimis quum Apamea Bithynica nonnisi coloniae titulo addito a septem ejusdem nominis urbibus discerni posset, nisi fortasse ita ceteris Apameis magnitudine et splendore praestiterit, ut quisque statim de Apamea Bithynica cogitaret, id quod statui non posse, in sequentibus docebo.

Quo minus autem tanto negligentia crimine Tacitus arguatur, praeter universam huius loci naturam et scriptoris dignitatem permulta obstare videntur, quibus docemur, semper a Tacito iis urbibus, quae coloniarum juribus fruerentur, nisi fortasse brevi ante eas commemoraverit, titulum coloniae esse additum, ut coloniae Bononiensis [3]) permultarumque aliarum coloniarum [4]) exempla comprobant.

Deinde autem ad suspicionem, Apameam illam a Tacito denotatam non coloniam, sed tributariam urbem fuisse, et ea potissimum res nos remittit, quod cum Bononiensibus, utpote colonis Romanis ceteris provincialibus multo dignitate antecellentibus nec nisi tributo soli obnoxiis ingenti

[1]) Quum de antiqua Myrlea Mennius in Propontiacis bene egerit, res notas repetere nolui, nec nisi ea in commentatione mea tractavi, quae ad jura et conditionem provincialem Apameae coloniae juris Italici pertinerent, quippe quibus ipsis accuratius constitutis ad quaestionem de jure Italico aliquid lucis proficisci videretur.

[2]) A. W. Zumpt comm. epigraph. volumen p. 378, 390 et 486. Marquardt Handb. d. röm. Alt. III, 1 pag. 262 n. 23.

[3]) Ann. XII, 58, [4]) Agrippinensis Hist. IV, 20, I, 56, Ann. XII, 27, Aquinas Hist. I, 88, 63, Viennensis Hist. I, 65, Lugdunensis Hist. I, 54 et 64, Taurina.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pecunia subveniretur, Apamensibus in quinquennium tantum tributum remissum esse, Tacitus enarrat id quod fortuitum esse, nemo mihi persuadebit. Iam ut ad argumentum, quod supra indigitavi, revertar „Apameam non adeo ceteris eiusdem nominis urbibus magnitudine et opibus praestitisse, ut nemo aequalium nonnisi de hac cogitare potuerit, etsi Bithyniam urbem majorem oppidis ejusdem nominis in Mesene insula [1]) Apamea ad Euphratem [2]) et Apamea Rhagiane, [3]) non nisi perraro a scriptoribus commemoratis, fortasse statuendum sit, ne maximam eam fuisse inter omnes Apameas statuam, permulta obstare videntur. — Quamquam enim vix Marquardto [4]) fides erit habenda, Apameam ad Orontem iam VI. p. Chr. n. anno in censu generali omnium incolarum imperii Romani a CXVII. millibus incolarum fuisse habitatam, quum titulus in quo haec leguntur, jam Marinio et Orellio [5]) suspicionem quandam moverit, et ab omni veritate abhorrere videatur, tam nobilem civitatem nonnisi rarissime postea a scriptoribus commemorari, certe tamen Apameam Cibotum in Phrygia ad Maeandrum Bithynicam Apameam illa ipsa aetate splendore et magnitudine superasse, satis apparet. [6]) Quum enim Apamea Cibotus jam Ciceronis aetate inter maximas Phrygiae [7]) esset jurisdictiones e Strabone et Plinio [8]) id quidem colligi poterit, eam sub primis imperatoribus opes suas non amisisse, quum Plinii majoris aetate, inter urbes tributarias Phrygiae tum Asiae provinciae additae eximie floreret. In primis autem Dio Chrysostomus rhetor oratione XXXV. p. 69, R [9]) Apameae Ciboti habita testatur, eam principem locum inter Lydiae Phrygiae et Cariae urbes tenuisse, unde id quidem apparet, nisi Apamea colonia Bithynica ei vel magnitudine vel splendore praestiterit, Tacitum in loco difficillimo ann. XII., 58, de Apamea Ciboto urbe omnibus Romanis notissima cogitasse. Apameam autem Myrleam coloniam in Bithynia opibus et magnitudine Apameae Ciboto, illa aetate, quam Tacitus significat, comparari non potuisse, inde colligitur, quod Apamea Myrlea anno demum 201 in ruderibus antiquae Myrleae exstructa [10]) et haud ita multum post iterum a Triario, Luculli legato, igni et ferro deleta [11]) vix centum et viginti annis tanta incrementa capere posset, ut Apameae Ciboto opes et magnitudinem aequaverit.

Quamquam enim haud ita multum post excidium colonia Apameam Myrleanorum deducta sit [12]), cui jam a divo Augusto jus Italicum donatum esse, suspicor, [13]) satis tamen notum est, hac ipsa aetate urbes in quibus conventus, ut Apameae Ciboti habebantur, plerumque coloniis opibus et splendore praestitisse cujus rei in Bithynia provincia Nicomedia et Nicaea luculentissima praebent exempla. [14])

His autem omnibus, si probaverim, Tacitum in loco annalium XII, 58, non de colonia Apamea Myrleanorum in Bithynia, sed de Apamea Ciboto in Phrygia cogitasse Zumptii et

---

[1]) Plin h. n. V, 32. Amm. Marc 13, 6. Plin VI, 31. Ptol. V, 18. [2]) Plin V, 22, [3]) VI, 7. [3]) Marquardt Röm. Alt. III, 1 p. 178 n. 32. [4]) Marini Atti del fratri Arvali II, p. 787, Orelli Corp inscr. lat. N. 623 Huschke über den zur Zeit Christi gehalt. Census S. 32. [6]) Strabo et Plin. l. c.

[7]) Strabo XII, p, 527. Dio Chrys. or. 35. p. 62, R. Plin. H. N. V, 29, 33. [8]) Ciceronis aetate jurisdictio Apamena saepius cum Cilicia provincia conjungebatur cf. Bergmann de Asiae praesidibus in Schneidewins Philol. Jahrg. 1842 p. 682. [9]) cf. Strab. et Plin. l, c. τῆς τε Φρυγίας προκαθῆσθε καὶ Λυδίας ἔτι δὲ Καρίας ἄλλα τε ἔθνη περιοικεῖ — καὶ τούτοις ἅπασιν ἀγορὰν ὑμεῖς καὶ ξύνοδον παρέχεσθε τοῦτο δὲ πολλὰς εὐδαίμονας κώμας ὑπηκόους ἔχετε.

[10]) Plin. H. N. V, 32. Eckhel doct num. II. p. 442. Pertz Colophoniaca p. 48.

[11]) Polyb. XV, 21—23. App. Mithr. c. 83. Memnon in Phot. bibl. cod. 224 p. 739 R. [12]) Strabo XII. p. 564. Plin. hist. nat. V. 43, 149, Eckhel p. 496. [13]) Marq. III, 1 p. 262, Zumpt p. 348, 390, 486. [14]) Strab. XII, 565. Eckhel II, p. 436.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Marquardti sententia refutanda est, urbibus, sive coloniis juris Italici tributum pendendum fuisse, id quod hoc uno Apameae exemplo perperam allato, probare conati sunt.

Quum autem his ipsis, quae modo disputavi, neutiquam quaestio de colonia Apamea Myrleanorum et de jure Italico, ad quod ipsum ex historia Apameae lucis aliquid proficisci videtur, exhausta sit, jam nonnulli Pauli et Ulpiani jurisconsultorum loci accuratius inspiciendi sunt, quippe quibus Zumptius eximie abusus, non tantum res Apamenas, sed omnia, quae ad hoc usque tempus de jure Italico Savignius, [1]) Dirksenus, [2]) Puchta, [3]) alii [4]) sagacissime et luculentissime docuerunt, confudit qua in re, ne arrogantius pro viribus, quas sentio, quam sint exiguae, egisse me credas, quippe qui ad difficillimam juris Italici quaestionem studia mea revocaverim, id modo subjiciam, me neutiquam de jure Italico nova proferre, sed nonnisi, quatenus ad meam rem pertinet, Savignii de jure Italico sententiam a Zumptii argutiis vindicare voluisse. Quod vero jus Italicum ipsum attinet, satis post Savignii [5]) de eo commentationem celeberrimam in universum inter viros doctos, etsi in perpaucis minoribus rebus a Savignio dissentiant, convenit, tribus capitibus jus Italicum, quod nonnisi coloniis Romanis tribui solebat, contineri „libertate immunitate et jure Quiritario", quae privilegia cum Savignius semper conjuncta coloniis, quae juris Italici fierent, donata esse, docuerit, fortasse cum Hoeckio sententia Savignii ita restringenda erit, ut libertate eas jam antequam jus Italicum acciperent, utpote colonias romanas usas esse statuamus. Quibus autem privilegiis cum ante Zumptium viri docti eas urbes, quae a scriptoribus et jurisconsultis inter urbes jure Italico donatas numerarentur, re vera et usas fuisse credidissent, Zumptius plerisque his coloniis jus Italicum abnegavit. Quum enim in digestis L, 15, 8 apud Paulum libro II. de censibus „in Lusitania Pacenses (sed) et Emeritenses juris Italici sunt idem ius Valentini et Illicitani habent" etc. omnes urbes iuris Italici a Paulo, ut iurisconsulto accurate loquente exhiberi sibi persuaserit iam Ulpianum (dig. L, XV, 1). „Sciendum est, esse quasdam colonias iuris Italici, ut est in Syria Phoenice. Est et in Bithynia colonia Apamena et in Ponto Sinopensis. Est et in Cilicia Selinus et Traianopolis," minus accurate locutum esse, statuit, quod urbes ab Ulpiano nominatae, ut Apameae coloniae probetur exemplo [6]) nonnisi libertate, non autem immunitate fuerint usae, quod negligentiae crimen Zumptium temere in Ulpianum coniecisse, quum autoritate et fide Paulum neutiquam Ulpiano praestare, consentaneum sit, satis probabile esse videtur. Deinde autem, quum loci Paulini natura, ita incipientis „in Lusitania Pacenses (sed) et Emeritenses iuris Italici sunt" satis indigitat, Paulum non omnes colonias iuris Italici enumerare voluisse. Quod vero Zumptius de coloniis ab Ulpiano enumeratis enarrat, eas nonnisi altera iuris Italici parte, libertate tantum usas fuisse, ab omni Zumptii ratione ipsa abhorret, quum potius illas urbes immunes tantum fuisse, si Ulpianus re vera negligenter narrasset ei statuendum erat, quippe quae sub titulo de censu enumerentur, cui ipsi arctiorem quandam vicissitudinem cum immunitate, quam cum libertate intercedere nemo non negabit. Haec autem si recte disputavi, non tantum Apamea, sed etiam ceterae, quae ab Ulpiano nominantur urbes re vera iure Italico, nec tantum parte eius fruebantur.

---

[1]) Savigny in Rudorffs Zeitsch. für Rechtsw. V. p. 251, und Nachtrag XII, S. 2—10. [2]) Dirksen Beiträge zur Critik der Quellen des röm. Rechts. [3]) Puchta Institutionen I. p. 420. [4]) Walter Rechtsg. I. S. 326. Bethmann Hollweg Civilprozess d. R. I. S. 122. [5]) Savigny l. o.

[6]) Hanc autem sententiam falsam esse, quum Taciti locus ann. XII, 58, ubi de tributo Apamenonorum sermo est, non in coloniam Bithynicam Apameam Myrleanorum, sed in Apameam Cibotum cadat, supra docui.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sed ut ad Apameam coloniam, unde evagati eramus, revertamur, Ulpiani autoritas nonnullis Dionis Chrysostomi et Plinii Secundi locis mihi confirmari videtur. Primum enim, Apameam libertatis privilegium tenuisse, uterque scriptor consentiunt, quum Dio in oratione Prusae ad Olympum habita, qua concordiam inter Prusam et Apameam dissolutam restituere conatus est, eximie Apamenos laudet, quippe qui urbem non parvam, sed eximiam incolerent, neque eodem quo ceterae Bithyniae civitates iure essent obstricti. Quaenam autem haec Apamenorum libertas fuerit, accuratius Plinius [1]) in epistolis ad Trajanum datis docere videtur, cui quum brevi post rem pecuniariam Apamenorum ordinare constituisset, Apameni habuisse se privilegium ac vetustissimum morem arbitrio suo rem publicam administrandi" responderent, quo Apamenorum responso id quidem docemur, eos libera quadam reipublicae administratione per decuriones et duumviros fuisse usos, quum nemo proconsulum, qui ante Plinium in Bithyniam mittebantur, rationes urbis inspexisset. Hanc autem libertatem, etsi recte Eckhelius [2]) monuerit, nonnisi a principis nutu mandatisque pependisse, majorem tamen fuisse, quam illa, qua ceterae Bithyniae civitates utebantur, tum e Dione et Plinii ad Trajanum epistola, tum Trajani rescripto, salvis Apamenorum privilegiis Plinio rationes eorum tractandas esse, perspicuum est. Iam autem, quod ad immunitatem Apamensiorum attinet, immunem Apameam fuisse, controversia inter Paulum et Ulpianum et Taciti loco XII, 58, recte explicatis statuere nihil vetat. Nihilo minus tamen Ulpiani autoritati, apud quem legimus Apameam coloniam iuris Italici fuisse fulcrum quoddam ex Dione XL. 170 R. accedit, ubi Dio in oratione Prusae habita, postquam multa de vicissitudine Apameae et Prusae locutus est, ita pergit: „τοῦτο δὲ πολιτῶν τινων καὶ σχεδὸν τῶν δυνατωτάτων παρ᾽ ἡμῖν τῆς παρ᾽ ἐκείνοις τιμῆς τετυχηκότων χρὴ ταύτην ἄλυπον καὶ ἀβλαβῆ τὴν ἔχθραν ὑπολαμβάνειν" quae verba mihi quidem ad censum Apamenorum cui Prusani quidam adscripti erant et quo ipso immunes fiebant, referenda esse videntur. [3]) Quodsi re vera Apameam eodem tempore et immunitate et libertate usam fuisse argumentis commonstravi, quod ad tertium caput iuris Italici, ius Quiritarium attinet, quod Zumptius urbibus iuris Italici abnegavit, iam Marquardtus III, 1 p. 263 sq. Zumptii sententiam redarguit, ut nihil quidem obstare videatur, quominus ad doctam et luculentam Savignii de iure Italico sententiam redeamus. [4])

---

[1]) Dio or. XL, 170 R. „ὅταν δὲ δὴ πρὸς ἀνθρώπους ἢ πόλιν οἰκοῦντας οὐ μικρὰν καὶ πολιτείαν ἐξαίρετον ἔχοντας καὶ παρὰ τοῖς ἡγεμόσι τιμήν τινα καὶ δύναμιν ἐὰν σωφρονῶσι. Plin. X, 47, „Cum vellem Apameae, Domine, cognoscere publicos debitores et reditus et impendia, responsum est mihi, cupere quidem universos, ut a me rationes coloniae legerentur, nunquam tamen esse lectas ab ullo proconsulum: habuisse privilegium ac vetustissimum morem arbitrio suo rempublicam administrare. Exegi, ut quae dicebant, quaeque recitabant libello complecterentur. Te rogo ut mihi praecipere digneris, quid me putes observare debere. Vereor enim, ne aut excessisse aut non implesse officii mei partes videar. Plin. X, 48 „Libellus Apameorum, quem epistulae tuae junxeras, remisit mihi necessitatem perpendendi, qualia essent, propter, quae volunt eos, qui pro consulibus hanc provinciam obtinuerunt. abstinuisse inspectatione rationum suarum, cum ipse ut eas inspiceres, non recusaverint. Remuneranda est igitur probitas eorum, ut jam sciant, hoc quod inspecturus es, ex mea voluntate, salvis quae habent privilegiis esse facturum.

[2]) Eckhel IV. p. 270.

[3]) Valesius in emendationum libro II, c, 19, p. 71, vocem „τιμῆς" ad honores coloniae Apameae refert, quibus Prusanorum nonnulli ornati sint, id quod statui non poterit quod tum non „τῆς τιμῆς" sed τῶν τιμῶν legendum esset.

[4]) Vix est, quod moneam, et Schoenemannum in commentatione de Bithynia et Ponto p. 95 et 96, eravisse, qui Apameam et Sinopen colonias iure Italico non usas fuisse statuit, etsi meam sententiam, quam olim cum eo communicaveram, Taciti locum ann. XII, 58 ad Apameam Phrygiae referendum esse, amplexus sit.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quonam autem anno Apamea colonia iure Italico donata sit, nonnisi suspicari licebit. Quum enim primum colonia Apameam deducta esset,[1]) cuius autorem Julium Caesarem fuisse, Vaillantus[2]) e numis in quibus „colonia Julia Apamena Concordia“[3]) legitur, recte conjecit, haud ita ab omni veritatis specie abhorret, si Augustum ius Italicum coloniae Apameae tribuisse statuerimus, quem ipsum Dio Cassius[5]) a. u. 734 privilegia nonnulla quibusdam Bithynicis urbibus donavisse, disertis verbis enarrat. Hoc autem argumentum etsi satis sit debile, nisi aliis confirmetur, ea potissimum re probatur, quod in numis coloniae Apameae ceteris titulis eius etiam novus „Augusta“ accedit, ita ut plenum coloniae nomen (C. J. A. A.) „Colonia Julia Augusta Apamena“ in iis legatur, unde facilis oboritur suspicio, Apamenses iure Italico ab Augusto donatos, illum titulum ex hac potissimum caussa, ceteris, qui in numis leguntur titulis addidisse.

---

[1]) Strabo XII, p. 564.

[2]) Vaillant num vet II, p. 38.

[3]) Mionnet II, p. 412 n. 26, 32. Suppl. V, p. 10.

[4]) Dio Cass. 54, 7. „Καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν ἐν τῷ ἦρι ἐν ᾧ Μάρκος τε Ἀπουλήϊος καὶ Πούπλιος Σίλιος ὑπάτευσαν κομισθεὶς πάντα τά τε ἐκεῖ (in Asia) καί τὰ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ διέταξεν τά τε γὰρ ἄλλα ὅσαπερ καὶ προσῆκον ἦν ἐπηνώρθωσε καὶ χρήματα τοῖς μὲν ἐπέδωκε τοῖς δὲ καὶ ὑπὲρ φόρον εἰσενεγκεῖν προς έταξεν Fischer Röm. Zeittafeln p. 392.

[5]) Mionnet II. p. 412, ff. n: 25, 28, 29.

[6]) Octavianum Augustum permultis urbibus ius Italicum tribuisse Zumptius comm. epigr. p. 487 et Marquardtus III, 1 p. 262 docte comprobaverunt.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf